

Editöre Mektup

Uzaktan Öğretimde Senkron (Eş Zamanlı) Derslerle Eşgüdümlü Asenkron (Eş Zamansız) Etkinliklerin Planlanıp Uygulanmasında Bütünleyici Çalışmalar/Tamamlayıcı Görevler

Ali Göçer¹

Alındı: 10/10/2020

Kabul Edildi: 01/12/2020

Tür: Editöre Mektup

Atıf: Editöre Mektup: Göçer, A. (2020). Uzaktan öğretimde senkron (eş zamanlı) derslerle eşgüdümlü asenkron (eş zamansız) etkinliklerin planlanıp uygulanmasında bütünleyici çalışmalar/tamamlayıcı görevler. *Öğretmen Eğitiminde Yenilikçi Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 91-96. [10.29329/jirte.2020.321.8](https://doi.org/10.29329/jirte.2020.321.8)

Eğitimin en temel amacı, öğrencilere birey olma niteliklerini kazandırarak hayata hazırlamaktır. Eğitim kurumlarının bu işlevini yerine getirebilmesi için öğretmenlerin bakış açısı, bilgi ve birikim konusunda donanımlı olması gerekir. Öğrencilere değişik sosyal etkinliklerle öz güven duygusu ve sorumluluk bilinci kazandıran eğitim kurumları, bireyleri hayata hazırlama konusunda büyük bir işlevi yerine getirmiş sayılırlar (Göçer, 2008).

Bilimsel, sosyal ve bireysel olgulardan kaynaklanan politik, sosyal, eğitsel ve ekonomik birçok sorun; eğitimin kapsamında, yapısında ve işlevlerinde önemli değişiklikler yaratmaktadır (Yurdakul, 2011: 272). Dünyayı baştan sona etkileyen Covid-19 salgını hayatın her alanında olduğu gibi eğitim alanında da etkisini göstermiş, alışlagelen eğitim uygulamalarının yanında bir çıkış yolu olarak yeni ve farklı uygulamaların hayata geçirilmesini zorunlu kılmıştır. Yüz yüze eğitimin mümkün olmadığı zamanlarda internet üzerinden gerçekleştirilen senkron (eş zamanlı) eğitim uygulamalarının önemli bir çıkış yolu olduğu görülmektedir.

Okulların bilime yönelik bilgi ihtiyaçlarının tümünü karşılamada sınırlı olduğu bir dönemde, informal öğrenme ortamlarının bir öğrenme ortamı olarak düşünülmesinin büyük bir önem kazandığını belirten Şen (2019), bu konuyla ilgili olarak şunları belirtmektedir. Okul dışı öğrenme, sınıfta dört duvarın dışında yapılan bütün etkinlikleri içermektedir. Bu bakışa göre her yer bir öğrenme ortamıdır. Okul dışında gerçekleşen öğrenme tümüyle sınıftaki formal eğitimden bağımsız değildir, tersine öğretim programlarındaki kazanım temel alındığında derslerin işlenmesinin bir diğer formudur (s. 5-6).

Hedeflenen eğitim kazanımlarına ulaşılmasında özellikle ve öncelikle uzaktan öğretimde gerçekleştirilen senkron (eş zamanlı) eğitim etkinlikleri ile eşgüdümlü asenkron (eş zamansız/zamandan bağımsız) bütünleyici çalışmalara ihtiyaç vardır. Öğrenme sürecinin evde devam ettirilmesi şekliyle hayata geçirilebilecek bütünleyici

¹ Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkiye, gocerali@gmail.com

çalışmalar veya tamamlayıcı görevler, bireysel farklılıklara sahip öğrencilerin öğrenmelerinin tam anlamıyla gerçekleşmesinde önemli işlevler görebilecektir. Gregory ve Chapman (2020: 164), her sınıfta öğrencilere bağımsız çalışma görevleri verileceğini, bağımsız çalışma zamanının, öğretimde bireysel boşlukları tamamlamak için de bir fırsat olabileceğini belirtmektedir.

Türk Eğitim Sistemi'nde temel sorunların ortadan kaldırılması için veli, öğretmen, okul yönetimi, Millî Eğitim Bakanlığı yetkilileri ve öğrencilerle ilgili diğer paydaşların sonuç odaklı düşünme anlayışlarını bırakıp meseleye süreç odaklı bakmaları gerekiyor. Bu yaklaşım tarzının ilk ve en önemli adımı, öğrencilerin bireysel farklılıklara sahip olduğu gerçeğini dikkate alarak öğrencinin sahip olduğu ilgi, yetenek ve eğilime uygun eğitim ortamlarının tasarlanması ve uygulanmasıdır (Göçer, 2018a). Uzaktan öğretim kapsamında gerek eş zamanlı gerekse eş zamansız etkinliklerin planlanıp yürütülmesinde bu durumun dikkate alınmasında yarar vardır.

Türkiye'nin eğitim sorunların çözülmesinde özellikle eğitimle ilgili paydaşların farkındalık durumlarında bir değişiklik olması ve paradigmatik bir dönüşümün zihinlerde gerçekleştirilmiş olması gerekiyor. Özellikle ve öncelikle ailelerin, öğretmenlerin ve eğitim yöneticilerinin bakış açılarında ve uygulamaları biçimlendirmelerinde kendini gösteren yaklaşım tarzlarının değişerek alışlagelenin dışına çıkması gerekiyor. Ancak bu farkındalık ve bilinçlenme, sorun tespiti ve çözüm üretme konusunda olumlu bir zemini sunabilir (Göçer, 2018b).

Uzaktan öğretim süreçlerinde senkron (eş zamanlı) derslerin yoğunluğu ve öğrencilerin ekran karşısında uzun süre tutulmasının fayda getirmesinden çok zarar verebileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Öğrencilerin bilişsel, duyuşsal, psikomotor ve sosyal gelişimleri göz önünde tutularak eş zamanlı ders yoğunluğunun iyi ayarlanması ve uzaktan öğretimde asenkron (eş zamansız, zamandan bağımsız) etkinliklere de yer verilmesinde yarar vardır. Bu çerçevede eş zamanlı derslerde işlenen konuların tamamlayıcı görevlerle zamandan bağımsız olarak yürütülmesinin yolunun açılması öğrenci gelişimi ve eğitim amaçları açısından büyük önem taşımaktadır. Bu şekilde hareket edilerek öğrenci gelişimi, zamanın verimli kullanımı ve eldeki imkânların daha iyi değerlendirilmesi gibi noktalar açısından hem eş zamanlı hem de eş zamansız etkinliklerle eşgüdüllü bir çalışma düzeniyle hareket edilmesinde yarar vardır. Uzaktan öğretimde öğrenen özerkliği de düşünülerek senkron (eş zamanlı) ve asenkron (eş zamansız) etkinlikler arasında bağlantı kurulması ve koordineli çalışma düzeninin sağlanmasıyla kalıcı öğrenmenin zemini sunulmuş olmaktadır.

Bride ve Beers (2008), kendi kendine öğrenmeyi iki temel öğrenen rolünden biri saymakta ve kendi kendine öğrenen birey, öğretmenlerin (gerçekleştirdiği) eş zamanlı öğrenme aktiviteleri dışında öğrenme ve araştırma becerilerine sahip olmalı ve eş zamansız öğrenme araçlarını etkili bir şekilde kullanabilmelidir (akt., Berigel ve Çetin, 2020: 137) demektedir.

Uzaktan öğretim süreçlerinde bir gün içinde yapılması istenen/planlanan eş zamanlı ders sayısının başta öğrenci ve öğretmen olmak üzere eğitimle ilgili tüm paydaşların uzaktan öğrenmeye olan algı, ilgi, uygulama ve katılımlarına olumsuz etkilerinin olacağı dikkate alınmalıdır. Bu çerçevede canlı ders sayısı ve uygulamalarının pedagojik duyarlık ve anlayışla planlanması gerekir.

Uzaktan öğretim, öğretmenin sürekli konuşup konu anlattığı, bilgi aktardığı eğitim biçimi değildir. Uzaktan öğretim; öğrencilerin sürece aktif katılım sağlandığı, öğrencinin sorumluluk aldığı ve aldığı sorumluluğu yerine getirdiği, sorumlulukları çerçevesinde ürettiği ürünleri paylaştığı ve buna dayalı olarak geribildirim beklediği bir döngüyü gerektiren bir süreçtir. Uzaktan öğretimde öğretmenin konuyu düz anlatımla veya tabloya yazarak aktarması bir noktadan sonra öğrenen kitle açısından eğitselliğini kaybetmektedir. Bu tür uygulama biçimleri, uzaktan öğretimin doğasına uygun olmadığı gibi, enerji ve zaman kaybına, öğrencilerin öğrenmeye ve uzaktan öğretime karşı olumsuz bir algı oluşturmalarına sebep olmakta, onların ilgilerini ve dikkatlerini olumsuz etkileyerek amaçlanan kazanımların gerçekleşmesine de engel olmaktadır. İster eş zamanlı isterse eş zamansız/zamandan bağımsız olsun uzaktan öğretimde tasarlanan etkinliklerin iletişim ve etkileşim temelli olması gerekir. Hazırlık yapılırken ve uygulamalar gerçekleştirilirken üzerinde çalışılacak etkinlik içeriklerinin bir araç olduğu, aracın neye aracılık ettiği düşünülerek hareket edilmelidir.

Uzaktan öğretimde ortaya konulan genel bir perspektiften ve yapılan rehberlikten sonra hazırlanan program çerçevesinde öğrencilerin araştırma, inceleme, aile bireyleri ile etkileşime girme vb. girişimlerine fırsat veren, farklı becerileri kullanmalarını gerektiren öğretim materyali hazırlayarak kullanmalarını kapsayan tamamlayıcı görevlerin verilmesinde yarar vardır.

Uzaktan öğretimde üzerine durulması gereken en önemli ve öncelikli unsur, başta öğretmen ve öğrenciler olmak üzere eğitimle ilgili tüm paydaşları arasında sağlıklı bir iletişim ve etkileşimin olmasıdır. Bu çerçevede öğretmenlerin uzaktan öğretim yoluyla eş zamanlı derslerde gerçekleştirdikleri çalışmaları, eş zamansız bir şekilde öğrencinin kendi kendine yapabileceği bütüncüye etkinliklere yönlendirmesinde büyük yarar vardır. Bu tür bütüncüye çalışma ya da tamamlayıcı görevlerin uzaktan öğretimde kullanılması, eğitsel değer taşıyan bir uygulama şeklidir. Bu tür çalışmaların amaçlar doğrultusunda yürütülüp hedeflenen verimliliğin alınmasında ailelerin çocuklarına vereceği destek de önemlidir. Ailelerin ekran başında gerçekleştirilen eş zamanlı derslerle ilgili çocuklarına verilen tamamlayıcı görevlerin yerine getirilmesinde bir rehber, bir öğrenen ortağı olarak katkı vermesi eğitsel açıdan büyük değer ve önem taşımaktadır.

Karşılaşılan durumların artıları ve eksileri düşünülerek doğru karar vermek ve isabetli tercihlerde bulunmak önemlidir. Olayları çok yönlü düşünerek uzun vadede sonuçlarının nasıl olacağını iyi hesap etmek gerekir. Bu ise olaylara farklı bakış açılarından bakmayı gerektirir (Göçer, 2008). Günümüz dünyasında gözlemlenen olay, durum ve olgularla ilgili değişim ve dönüşümü daha iyi algılayabilmek için geniş ve farklı perspektiften bakmak önemli ve gereklidir. Bu durum uzaktan öğretimin gündemde olduğu günümüzde, sadece eğitimcilerle ilgili değil aynı zamanda ebeveynlerle de ilgili bir durum olup anne babaların da eskiye göre daha çok işin içinde olmasını gerekli kılmaktadır.

Uzaktan öğretimde öğrencilerin yakından ilgiye, yerinde ve zamanında desteğe, işlevsel rehberliğe ihtiyaçları vardır. Bu bakımdan özellikle ebeveynlerin öğrencilere olan ilgi ve destekleri ile öğretmenlerin etkileşimsel rehberlikleri eğitsel açıdan işlevsel değere sahiptir. Uzaktan öğretimde öğretmenlerin mesleki performanslarını en iyi şekilde sergileyebilmeleri için mesleklerine yönelik heyecanlarını, enerjilerini; öğrencilere olan ilgilerini canlı tutmaları; anne ve babaların da çocuklarına olan sevgi ve desteklerini göstermeleri büyük önem taşımaktadır.

Uzaktan Öğretimde Eş Zamanlı Dersler ve Eş Zamansız Etkinliklerin Eşgüdümlü Olarak Gerçekleştirme Süreci

Horton ve Horton'un (2003) e-öğrenme süreci içerisinde sıraladığı; kendi kendine öğrenme, yönlendirilmiş öğrenme ve eğitmen liderliğinde öğrenme gibi bakış açılarının (akt. Gülbahar, 2019: 13-15) eşgüdümlü öğrenme etkinlik süreci içerisinde yer verilebilir olması, öğrenmenin farklı boyutlarıyla gerçekleşmesi ve kalıcılığı açısından önemlidir.

Eş zamanlı derslerin eş zamansız etkinliklerle eşgüdümlü bir şekilde gerçekleştirilmesi ile ilgili olarak süreç Şekil 1'de de özetlendiği gibi şu şekilde ilerletilebilir: Sürecin akışı konusunda öğrencilerin bilgilendirilmesi, sürecin akışı içerisinde öğretmen ve öğrencilerin rol ve sorumluluklarının paylaşılması, etkinliklerin gerçekleştirilmesi sırasında yönergelerle rehberlik ve geribildirim yer verilmesi, hazırlanmış öğretim materyalleri ile etkinlik ve ders ortamının öğrenciler için ilginç kılınması, eş zamanlı derslerin sonunda öğrencilerin eş zamansız etkinliklerle bütüncüye çalışmalara yönlendirilmesi, verilen bütüncüye çalışmalarla ilgili takip eden ders başında eş zamanlı etkileşimli ortamda geribildirim verilmesi ve yeni bir etkinliğe geçiş şeklinde sürecin dinamik bir şekilde işletilmesi.

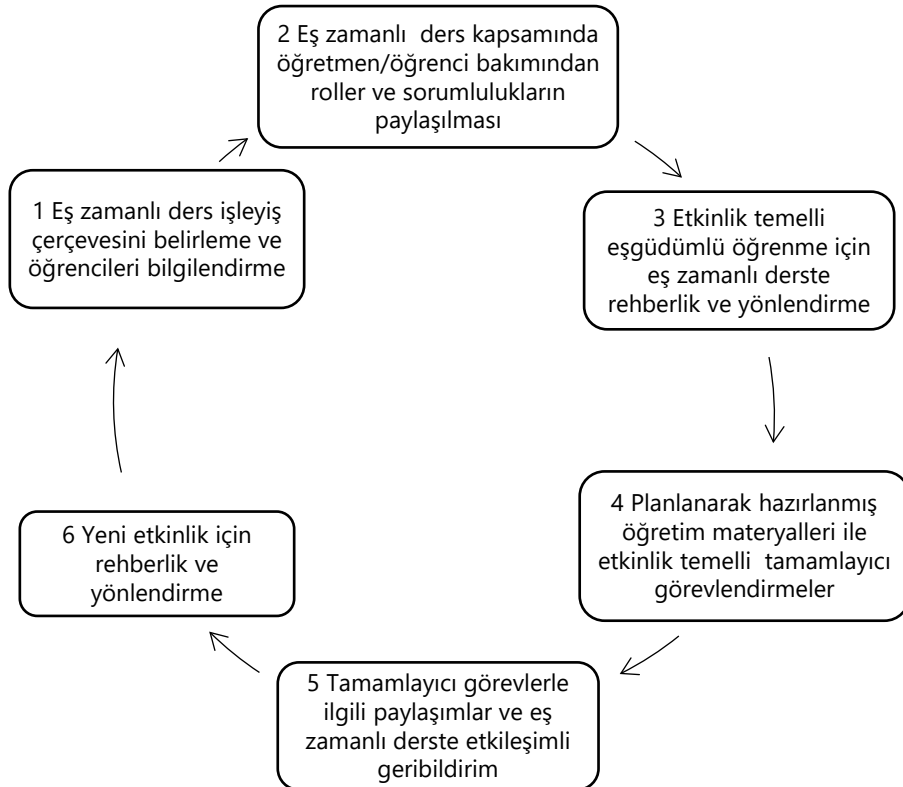
Uzaktan öğretim yöntemi, öğrenen merkezli bir öğretim biçimidir ve öğretici her türlü bilgiyi öğrenciye öğretmek yerine, onlara öğrenmeyi öğretmek süreci onlar için çok daha kolay hâle getirebilir. Uzaktan öğretimde öğreticinin rehberlik etmesi ve öğrenmenin yollarını göstermesi çok daha önemlidir (Tufan, 2018: 102-103). Bu bakımdan uzaktan öğretimde öğretmenin rehberliğiyle öğrencilerin sorumluluk alma, kendi

kendine öğrenme, kendi öğrenme sorumluluğu alma ve yerine getirme, başarabileceğine dair inancını kazanma gibi yetkinlikleri edinmesi büyük önem taşımaktadır.

Öğrenme kuramlarının çoğu, öğrenenlerin kendi öğrenim süreçleri için hazırlık, sürdürme/süreklilik, gösterme ve değerlendirme konusuyla yeterli beceriyi kazanmalarını ister. Tam da bu yüzden Moore (1972) uzaktan eğitimi ilk defa tanımladıktan sonra bağımsız çalışmanın ikinci boyutu olarak öğrenen özerkliğini göstermiştir. Çünkü zamandan ve mekândan bağımsız bir şekilde bireyin kendi kendine öğrenmesine dayanan uzaktan eğitimde öğrenenin sağlanan ortam, araç ve kaynaklardan kendi kontrolüyle faydalanması beklenir (Fırat, 2019: 113).

Uzaktan öğretimde öğrenci bireysel olarak öğrendiği için etkinlikler çok önem arz etmektedir. Bu etkinliklerin etkileşimli ve hedef odaklı olmasına dikkat edilmelidir. Uzaktan öğretim için araştırma ödevleri, grup çalışması, beyin fırtınası gibi çok çeşitli etkinlik tasarlanabilir. Bu tarz etkinliklerde öğrenciler kendi bilgilerini ve öğrenmelerini organize ederek aktif bir şekilde gerçekleştirmelidir (Aydemir, 2018: 97-98).

Eş zamanlı dersler ve eş zamansız etkinliklerin eşgüdümlü bir şekilde yürütülmesine şu şekilde basit bir uygulama örnek olarak verilebilir: Ortaokul düzeyinde eş zamanlı olarak işlenen bir Türkçe bir dersinde şiir türünden bir metnin işlendiğini düşünelim. Öğretmen, 'İşlenen şiirde üzerinde durulan duygu ve düşüncelere yer verdiğiniz bir düz yazı metni oluşturunuz.' şeklinde bir yönerge ile 'şiirden öyküye duygu ve düşüncelerim' başlıklı bütünleyici bir çalışmaya yönlendirebilir. Bu şekilde bir yeniden yaratım çalışması ile hem öğrenciler işlenen şiiri ve şiirde üzerinde durulan duygu ve düşüncelerin daha iyi özümsemiş olacaklar hem de yaptıkları tamamlayıcı görevle, anlama ve anlatma becerilerine yönelik yetkinliklerini geliştirme şansını yakalayabileceklerdir. Öğrenciler verilen görevi yerine getirmenin mutluluğunu duymanın yanı sıra anlama, sıralama, sınıflama, analiz, sentez, yaratma gibi bilişsel beceriler geliştirmenin; kendi kendine öğrenme ile zamanı verimli kullanma, aldığı görevi yerine getirme, sorumluluk bilinci, özgüven duygusu gibi gerçek yaşam becerilerini kazanabilmenin fırsatlarını da yakalamış olabileceklerdir.

Şekil 1. Uzaktan Öğretimde Eş Zamanlı Derslerle Eşgüdümlü Eş Zamansız Etkinliklerle Öğretim Döngüsü

Eş zamanlı Dersler ve Eş Zamansız Etkinliklerin Eşgüdümlü Yürütülmesinde Bütünleyici Çalışmalar/Tamamlayıcı Görevlerle İlgili Sürecin İşleyişi

Uzaktan öğretimde öğrencilerle geçirilen eş zamanlı derslerle ve zamandan bağımsız çalışmalarla;

- Öğretmenin rehberliğinde öğrenci katılımının etkin sağlandığı etkileşimli ortamlarda yürütülmesine özen gösterilmesine;
- Öğrencileri ekran karşısında uzun süre kalmamaları için dersin kazanımları ile ilgili hedeflerin gerçekleşmesini eş zamanlı ders süreleriyle sınırlandırmaya çalışılmamasına;
- Ayrıca öğrenciler kendi öğrenme sorumluluklarını alarak hareket etmeleri, eş zamanlı ve zamandan bağımsız olarak öğrenme etkinlikleri ile ilgili araştırma, inceleme, üretme ve yaratma çalışmaları yapmasına özen gösterilmesine, dikkat edilmelidir.

Bütün bunların olabilmesi için, eş zamanlı derslerle zamandan bağımsız çalışmaların koordineli, birbirini bütünleyecek şekilde tasarlanması gerekir. Kısa süren eş zamanlı derslerde öğretmen konuyu genel hatları ile işledikten ve öğrencileri tamamlayıcı çalışmalara yönlendirmesinden sonra, öğrenme sorumluluğunda olan öğrenciler ve kendi öğrenme sorumluluklarının bilincinde zamandan bağımsız olarak hareket ederek uzaktan öğretimin verimli geçmesine katkı sağlayabilirler.

Bütünleyici Çalışmalar/Tamamlayıcı Görevlerin İşlevselliğine Etki Eden Unsurlar

Uzaktan öğretimde eş zamanlı derslerin bitiminde öğrencilerin eş zamansız bütünleyici çalışmalar çerçevesinde kendilerini daha iyi tanıyarak yeteneklerini keşfedebilecekleri, becerilerini geliştirebilecekleri hatta bilişsel, duyuşsal ve devinsel olarak rahatlayabilecekleri uğraş gerektiren eğitsel sanatsal ve sportif etkinliklere yönlendirilmeleri işlevsel değere sahiptir.

Uzaktan öğretimde öğrenenlerin eş zamanlı derslerde ve zamandan bağımsız çalışmalarda özerk davranmaları ve bu çerçevede kendi öğrenme sorumluluklarını almaları büyük önem taşımaktadır. Çünkü zaman ve diğer teknik durumlardan dolayı etkileşimli derslerde öğretme ve öğrenme etkinliklerinde bulunma imkânı sınırlıdır. Bu sınırlıklar hem öğretmenin sistemli ve planlı çalışmasını zorunlu kılmakta, hem de öğrencilerin sorumluluk almalarını gerektirmektedir. Bu sorumluluğun bir gereği olarak öğretmenin bütünleyici çalışmalar/tamamlayıcı görevler çerçevesinde vereceği yönergeler ve yapacağı yönlendirmeler büyük önem taşımaktadır. Bu çerçevede öğretmenlerin, eş zamanlı ders sonlarında soracağı *açık uçlu sorularla* öğrencileri düşünmeye, araştırma ve incelemeye sevk ederek eş zamansız-zamandan bağımsız bütünleyici çalışmalara yönlendirmesi önemlidir. Eş zamanlı dersler dışında öğrencilere araştırma ve uygulama yapmalarını gerektiren zamandan bağımsız tamamlayıcı görevlere yönlendireceği *yönergelerle* uzaktan eğitimin işlevselliğine ve verimliliğine katkı sağlayabilecektir.

Kaynakça

- Aydemir, M. (2018). *Uzaktan eğitim: Program, ders ve materyal tasarımı*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Berigel, M. ve Çetin, İ. (2020). Açık ve uzaktan öğretimde öğretene ve öğrenen rolleri. E. Tekinarslan ve M. D. Gürer (edt.). *Açık ve uzaktan öğrenme* (3. Baskı), (ss. 125-144). Ankara: Pegem.
- Fırat, M. (2019). *Uygulamadan kurama açık ve uzaktan öğrenme*. Ankara: Nobel.
- Göçer, A. (2008). Öğrenci bilgiyi sosyal aktivitelerle içselleştirir. *Radikal İnternet: Tartıştı-Yorum Sayfası* (17.07.2008). Erişim Adresi: <http://www.radikal.com.tr/tartisiyorum/ogrenci-bilgiyi-sosyal-aktivitelerle-icsellestirir-888945/> Erişim Tarihi: 11/05/2020.
- Göçer, A. (2018a). Yeteneğini keşfedemeyen çocuğun kimseye faydası yok! *Hürriyet Eğitim Konuk Yazar İnternet Sayfası*. (Yayımlanma tarihi: 09.04.2018). Erişim Adresi: <http://www.hurriyet.com.tr/egitim/yetenegini-kesfedemeyen-cocugun-kimseye-faydasi-yok-40797793> Erişim Tarihi: 12/05/2020.
- Göçer, A. (2018b). Eğitimde fırsat eşitliğinde kilit rol öğretmenin. *Hürriyet Eğitim Konuk Yazar İnternet Sayfası*. (Yayımlanma tarihi: 27.08.2018). Erişim Adresi: <http://www.hurriyet.com.tr/egitim/egitimde-firsat-esitliginde-kilit-rol-ogretmenin-40934866> Erişim Tarihi: 12/05/2020.
- Gregory, G. H. ve Chapman, C. (2020). *Farklılaştırılmış öğretim stratejileri* (3. Baskıdan Çeviri, Çeviri Editörü: M. A. Sözer). Ankara: Pegem.
- Gülbahar, Y. (2019). *E-öğrenme* (5. Baskı). Ankara: Pegem.
- Şen, A. İ. (2019). Okul dışı öğrenme nedir? A. İ. Şen (edt.). *Okul dışı öğrenme ortamları*, (ss. 1-20). Ankara: Pegem.
- Tufan, F. (2018). *Uzaktan öğretim ve yeni iletişim süreçleri*. Ankara: Nobel.
- Yurdakul, B. (2011). Uzaktan eğitim. Ö. Demirel (edt.) *Eğitimde yeni yönelimler*, (ss. 271-288). Ankara: Pegem.